

Budowanie wypowiedzi ustnej z zakresu kształcenia językowego opartej na tekstach literackich, popularnonaukowych i publicystycznych

Warsztaty dla nauczycieli języka polskiego liceów ogólnokształcących i techników
(3 godz. dyd.)

Materiał przygotowany przez Kingę Białek

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Cele warsztatów:

Uczestnik po zajęciach:

- określa wymagania związane z tworzeniem wypowiedzi ustnej na podstawie tekstu o języku,
- wymienia zadania ucznia budującego wypowiedź ustną na podstawie tekstu o języku,
- zna i stosuje zasady budowania wypowiedzi tego typu,
- omawia kolejne etapy pracy ucznia nad budowaniem wypowiedzi,
- potrafi wykorzystać wiedzę i umiejętności nabyte na szkoleniu w planowaniu pracy z uczniami.

Pytania kluczowe:

- Czego oczekuje się od ucznia przystępującego do matury ustnej?
- Jakie czynności należy wykonać, by zrealizować zadanie?
- Jak zbudować wypowiedź?
- Jak w procesie nauczania przygotowywać ucznia do budowania wypowiedzi ustnej z zakresu kształcenia językowego?

Jakich umiejętności oczekujemy od ucznia w zakresie
świadomości językowej?

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Funkcjonalizacja wiedzy o języku

- rozpoznawanie w tekście kategorii językowych (np. części mowy, typów zdań, neologizmów itp.)
- określanie ich funkcji w tekście, stosowanie w określonej funkcji
- przekształcanie ze względu na funkcje

Język jako podstawa refleksji

Uczeń:

- dostrzega związek języka z wartościami, rozumie, że język podlega wartościowaniu, (np. język jasny, prosty, zrozumiały, obrazowy, piękny), jest narzędziem wartościowania, a także źródłem poznania wartości;
- dostrzega i omawia współczesne zmiany modelu komunikacji językowej (np. różnice między tradycyjną komunikacją ustną lub pisaną a komunikacją przez Internet);
- wskazuje w czytanych tekstach i analizuje przykłady odmian terytorialnych, środowiskowych i zawodowych polszczyzny;
- rozpoznaje w czytanych tekstach oraz wypowiedziach mówionych stylizację, rozróżnia jej rodzaje (archaizację, dialektyzację, kolokwializację) i określa funkcje (...)

Źródło: Podstawa programowa z komentarzami. Tom 2. Język polski w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum, s. 45-46, 47.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Umiejętności sprawdzane podczas egzaminu ustnego:

- odbiór oraz interpretacja różnego typu tekstów kultury
- rozpoznawanie i nazywanie form i środków językowych użytych w tekście
- dostrzeganie funkcji form i środków językowych w tekście
- analiza zmian w języku i w aktach komunikacji werbalnej (językowej) i niewerbalnej (niejęzykowej) – współcześnie i w przeszłości
- stosowanie pojęć i terminów nazywających zjawiska językowe i komunikacyjne.

Źródło: Część ustna egzaminu maturalnego z języka polskiego od roku szkolnego 2014/2015. Zbiór przykładowych zadań, A. Brożek, J. Dobkowska, K. Kozłowska, J. Malik, J. Nocoń, S. J. Żurek, CKE, Warszawa 2014, s. 91.

Zasady budowania wypowiedzi ustnej:

Aspekt merytoryczny

- sformułowanie tezy
- znalezienie odpowiednich argumentów
- znalezienie przykładów

Aspekt kompozycyjny

- wstęp (funkcjonalny)
- rozwinięcie (hierarchizacja argumentów)
- podsumowanie (funkcjonalne)

Aspekt stylistyczny

- dobór środków językowych

Zadania językowe na ustnym egzaminie maturalnym

POLECENIE

Zdanie zawierające temat

wyjątkowość
mowy
ludzkiej

przemiany
języka
i komunikacji

stylizacja

odmiany
polszczyzny

funkcje tekstu

etyka
językowa

Zdanie z czasownikami
operacyjnymi

omów

rozważ

odpowiedz

odwołaj się do...

TEKST

- literacki
- o języku

Zadania językowe na ustnym egzaminie maturalnym

Jakie przemiany w kulturze wpływają na współczesny język polski? Omów zagadnienie, odwołując się do podanego fragmentu, do innego tekstu kultury i do własnych doświadczeń komunikacyjnych.

Każdy język etniczny żyje i rozwija się razem z narodem, a dzieje społeczności narodowej to także dzieje języka. Zatem związki między językiem a daną wspólnotą, zwłaszcza jej kulturą, są zawsze mocne i dwustronne. Z jednej strony język stanowi fundament każdej kultury i jej podstawowe dobro, jest głównym kodem ekspresji każdej kultury, z drugiej zaś każda kultura przez swoje tendencje, proponowany system wartości, aktualne mody mocno wpływa na język.

Uniwersalnym prawem jest prawo zmian językowych. Dzieje się tak, gdyż język jest nierozzerwalnie związany z życiem każdej wspólnoty i natychmiast odzwierciedla wszystkie zmiany obyczajowe, ekonomiczne, kulturowe, zwłaszcza polityczne, zachodzące w danych społecznościach. Takie przyspieszenie zmian polszczyzny obserwujemy w ostatnim dwudziestopięcioleciu. Według opinii wielu badaczy jesteśmy obecnie świadkami największych zmian polszczyzny w całej jej historii. Nie było w dziejach języka polskiego drugiego takiego okresu, aby w tak niedługim czasie – jeśli chodzi o historię języka 15–20 lat to niewielki odcinek – język zmienił się tak gwałtownie. Zmiany te zauważa zwłaszcza średnie i starsze pokolenie Polaków, ci wszyscy, którzy wzrastali w Polsce Ludowej. Pokolenie najmłodsze, coraz częściej nazywane e-generacją, wychowane jest już w nowej polszczyźnie.

Na podstawie: Kazimierz Ożóg, *Zmiany we współczesnym języku polskim i ich kulturowe uwarunkowania*, [w:] *Języka a Kultura*, tom 20, Tom jubileuszowy, Wrocław 2008, s. 59–60.

Źródło: Część ustna egzaminu maturalnego z języka polskiego od roku szkolnego 2014/2015. Zbiór przykładowych zadań, A. Brożek, J. Dobkowska, K. Kozłowska, J. Malik, J. Nocoń, S. J. Żurek, CKE, Warszawa 2014, s. 100.

Zadania językowe na ustnym egzaminie maturalnym

Proszę spróbować „rozbić” polecenie egzaminacyjne na poszczególne składniki.

Czego oczekuje się od zdającego?

Praca z wykorzystaniem karty pracy 1.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Zadania językowe na ustnym egzaminie maturalnym

1. Analiza polecenia

Jakie przemiany w kulturze wpływają na współczesny język polski?

**przemiany polszczyzny
zjawiska językowe i społeczne**

Omów zagadnienie, odwołując się do podanego fragmentu, do innego tekstu kultury i do własnych doświadczeń komunikacyjnych.

**opis zjawiska
inny tekst kultury: film,
reklama, kabaret, tekst
internetowy, instrukcja, SMS,
zapowiedź wydawnicza,
zwiastun filmowy itp.
własna refleksja o języku**

Zadania językowe na ustnym egzaminie maturalnym

Proszę wskazać w tekście ważne cytaty i dokonać próby uogólnienia.

Co mówi tekst?

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Zadania literackie na ustnym egzaminie maturalnym

2. Czytanie tekstu

(...) Z jednej strony język stanowi fundament każdej kultury i jej podstawowe dobro, jest głównym kodem ekspresji każdej kultury, z drugiej zaś każda kultura przez swoje tendencje, proponowany system wartości, aktualne mody mocno wpływa na język.

(...) język jest nierozzerwalnie związany z życiem każdej wspólnoty i natychmiast odzwierciedla wszystkie zmiany obyczajowe, ekonomiczne, kulturowe, zwłaszcza polityczne, zachodzące w danych społecznościach.

(...) Według opinii wielu badaczy jesteśmy obecnie świadkami największych zmian polszczyzny w całej jej historii. Nie było w dziejach języka polskiego drugiego takiego okresu, aby w tak niedługim czasie – jeśli chodzi o historię języka 15–20 lat to niewielki odcinek – język zmienił się tak gwałtownie.

Na podstawie: Kazimierz Ożóg, Zmiany we współczesnym języku polskim i ich kulturowe uwarunkowania, [w:] Języka a Kultura, tom 20, Tom jubileuszowy, Wrocław 2008, s. 59–60.

Uogólnienie:

1. Język zmienia się wraz z kulturą.
2. Polszczyzna najintensywniej zmieniała się w ostatnich latach.

Zadania językowe na ustnym egzaminie maturalnym

3. Uogólnienie – omówienie zmian

- skrótowość
- terminologia techniczna
- anglicyzmy
- slogany
- nowe źródła odniesień językowych

Zadania językowe na ustnym egzaminie maturalnym

Proszę znaleźć konteksty.

Jakie inne teksty kultury możemy przywołać?

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Zadania językowe na ustnym egzaminie maturalnym

4. Przykłady

Teksty kultury:

- SMS
- język czatów/ portali społecznościowych
- język telewizji i reklam

Przykłady z życia:

- slang młodzieżowy
- „grypsy”

Zadania językowe na ustnym egzaminie maturalnym

Jak przygotować wypowiedź monologową? Podsumowanie

Czynności podejmowane przez ucznia:

- analiza polecenia
- czytanie tekstu źródłowego
 - szukanie miejsc znaczących
 - kluczowe pytania
 - zauważenie i nazwanie zjawiska językowego
- próba uogólnienia
- wypisanie ważnych pojęć i słów-kluczy
- przywołanie kontekstów
- zaplanowanie wystąpienia.

Tworzenie planu wypowiedzi monologowej

Praca w 4 grupach

Proszę przeczytać zadanie zapisane na otrzymanej karcie pracy A, B, C lub D, przeanalizować polecenie i tekst źródłowy, a następnie przygotować plan wypowiedzi monologowej.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Dyskusja

Tworzenie katalogu rozwiązań

**Jak w procesie nauczania przygotowywać ucznia
do budowania wypowiedzi ustnej z zakresu
kształcenia językowego?**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Opracowywanie ćwiczeń mających na celu przygotowanie
uczniów do budowania wypowiedzi ustnej
z zakresu kształcenia językowego
Praca w 4 grupach

Karta pracy 3

Proszę opracować cykl 2-3 ćwiczeń mających na celu przygotowanie uczniów do budowania wypowiedzi ustnej z zakresu kształcenia językowego. Jako podstawowy materiał dydaktyczny proszę wykorzystać zadanie egzaminacyjne zapisane na karcie pracy 2A, 2B, 2C lub 2D (to, które poprzednio realizowała Państwa grupa, układając plan wypowiedzi ustnej).

Podsumowanie i wnioski z warsztatów

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Dziękuję za uwagę

Projekt współfinansowany z Unii Europejskiej w ramach
Europejskiego Funduszu Społecznego

